

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۶۵۷۳

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه قم

مرکز تربیت مدرس

پایان نامه کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی

گرایش فلسفه و کلام

نبوت از نظر اسلام و مسیحیت

استاد راهنما: حجة الاسلام والمسلمین دکتر سید مصطفی محقق داماد

استاد مشاور: جناب آقای حشمت پور

نگارش

حسینعلی سعدی

۱۳۸۲ / ۴ / ۵

۱۳۸۰

کتابخانه اطلاعیه‌ها و اسناد علمی
موسسه عالی پژوهش

۴۷۵۹۶

مرکز تربیت مدرس

مرکز اطلاعات
و
مدارک علمی ایران

واحد انتشارات

این اثر ناچیز و ناقابل را به پیام آوران بزرگ صلح،
معنویت و عدالت در جهان بشریت،

پیامبر رحمت، حضرت محمد بن عبدالله (ص)

و

پیامبر صلح، حضرت عیسیٰ مسیح (ع)

تقدیم می‌نمایم.

تشکر و سپاس

شکر نعمت، نعمت افزون کند کفر نعمت از کفّت بیرون کند
به مقتضای اخلاق انسانی و اتصاف به صفات رحمانی، بر خود لازم می‌دانم
از ارشاد و راهنمایی‌های دانشمند مکرم جناب حجة الاسلام و المسلمین دکتر سید
مصطفی محقق داماد به عنوان استاد راهنما و همچنین تلاش و ارشاد استاد مکرم
و فرهیخته جناب آقای حشمت پور به عنوان استاد مشاور، که راه تحقیق را برایم
هموار و اینجانب را در انجام این مهم، مددکار بوده‌اند، کمال قدردانی و تشکر را
داشته باشم و از خدای متعال برایشان توفیق و سلامت مسألت بنمایم.

حسینعلی سعدی

چکیده

رساله‌ای که پیش روست با عنوان «نبوت از دیدگاه اسلام و مسیحیت» مقوله مهم «نبوت» را به صورت تطبیقی بین دو دین بزرگ اسلام و مسیحیت به بحث و بررسی و مقایسه گذاشته است.

در بخش اول از گفتگو و دیالوگ ادیان سخن گفته شده که طی دو فصل ضرورت و تاریخچه گفتگو و همچنین موضوعات و اهداف گفتگو را طرح کرده که به چهار هدف مهم، کشف حقیقت، شناخت هویت طرفین گفتگو، پلورالیسم و زندگی مسالمت‌آمیز اشاره شده است. در بخش بعدی طی چند فصل تعریف نبوت، وحی و اقسام آن و همچنین ضرورت و لزوم بعثت، ختم نبوت و اهداف آن به طور تفصیلی و تطبیقی مورد بررسی قرار گرفته و در خاتمه فصلی مستقل تحت عنوان رابطه ادیان و ارتباط دو دین اسلام و مسیحیت، تعارض یا تکامل، طرح شده است. گرچه تلاش و سعی بر آن بوده که تقریباً مباحث اساسی طرح و تطبیق شود و منابع موجود مورد استفاده قرار بگیرد اما باید اذعان نمود که جای کار بیشتر، هنوز هست و محورهای دیگری برای مطالعه تطبیقی در این عرصه وجود دارد که به برخی از آنها در رساله اشاره شده است و این رساله قدم کوچکی در این مسیر برداشته، امید که مرضی درگاه الهی و مقبول طبع فرهیختگان جامعه قرار بگیرد.

حسینعلی سعدی

زمستان - ۱۳۸۰

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	یازده
بخش اول: گفتگوی بین ادیان و مطالعات تطبیقی.....	۱
فصل اول: گفتگوی ادیان.....	۲
مبحث اول: «کلید واژه‌ها».....	۴
گفتار اول: گفتگو و مقایسه آن با واژه‌های مشابه.....	۴
گفتگو.....	۴
حوار.....	۴
جدل.....	۶
گفتار دوم: ادیان - دین:.....	۷
تعریف لغوی.....	۷
اسلام.....	۸
مسیحیت.....	۸
الف: مسیحیت قرآن.....	۸
ب: مسیحیت موجود (مسیحیت کلیسائی).....	۹
مبحث دوم: ضرورت و تاریخچه گفتگو.....	۱۰
گفتار اول: ضرورت گفتگو.....	۱۰
گفتار دوم: تاریخچه گفتگو.....	۱۰
در عصر پیامبر.....	۱۳
در خلفا.....	۱۴

۱۶	فصل دوم: موضوعات و اهداف گفتگو
۱۷	مبحث اول: موضوعات
۱۷	الف: مسائل و موضوعات مشترک
۱۷	ب: مسائل و موضوعات مختلف فيه
۱۸	مبحث دوم: اهداف گفتگو
۱۸	۱- روشن شدن حقیقت:
۱۹	۲- شناخت ماهیت و هویت طرف گفتگو:
۲۱	۳- پلورالیسم دینی:
۲۳	۴- التعايش السلمی (زندگی مسالمت آمیز):
۲۴	بخش دوم: نبوت تطبیقی (اسلامی - مسیحی)
۲۵	فصل اول: نبوت
۲۶	مبحث اول: انگیزه انتخاب موضوع:
۲۸	مبحث دوم: تعریف
۲۸	گفتار اول: نبی از دیدگاه لغت:
۲۸	گفتار دوم: نبی در اصطلاح
۳۵	فصل دوم: ارتباط پیامبران با خدا (وحی)
۳۷	مبحث اول: ایمان به وحی نقطه مشترک ادیان ابراهیمی است
۳۸	مبحث دوم: تعریف وحی
۳۸	گفتار اول: در حوزه اسلام
۳۸	وحی در لغت
۳۸	وحی در استعمال (قرآن)
۳۸	۱. فهم و درک فطری:
۳۹	۲. سنن جاری و قوانین حاکم بر طبیعت:
۳۹	۳. الهام و القای در قلب:

۳۹	۴. وحی به پیامبران:
۴۰	گفتار دوّم: وحی در حوزه مسیحیت.....
۴۴	مبحث سوم: شرائط وحی‌گیری نبوی.....
۴۴	گفتار اوّل: شرائط نبوت (عصمت).....
۴۷	گناه انبیا در عهدین.....
۴۸	گناه انبیاء؟! در قرآن.....
۵۲	گفتار دوم: آیا نبوت مخصوص مردان است؟.....
۵۶	تحلیل و جمع‌بندی:.....
۵۸	مبحث چهارم: حالات خاص هنگام دریافت وحی:.....
۵۸	گفتار اوّل: حالات خاص در اسلام.....
۶۰	گفتار دوّم: حالات خاص مسیحی.....
۶۲	مبحث پنجم: تحلیل وحی و تعبیر آن:.....
۶۴	تحلیل و جمع‌بندی:.....
۶۶	فصل سوم: طرق شناخت پیامبران.....
۶۷	مبحث اوّل: وجود فریب و دغل.....
۶۹	مبحث دوّم: طریق شناخت پیامبران.....
۷۰	گفتار اوّل: معیارها در حوزه اسلامی.....
۷۰	۱. معجزه.....
۷۰	معجزه چیست؟.....
۷۱	معجزه در قرآن.....
۷۴	آیا محمد(ص) معجزه‌ای جز قرآن نداشت.....
۷۸	۲ و ۳. مطالعه محتوای دعوت و ملاحظه قراین:.....
۷۸	۴. بشارت پیامبران گذشته.....
۸۰	گفتار دوّم: تشخیص فریب در عهدین:.....
۸۰	تحقق پیشگوئی:.....

۸۴	فصل چهارم: ضرورت نبوت یا لزوم بعثت
۸۶	مبحث اول: لزوم بعثت در حوزه اسلامی
۸۶	گفتار اول: لزوم بعثت از دیدگاه متفکران:
۹۱	گفتار دوم: ضرورت بعثت از دیدگاه روایات:
۹۲	مبحث دوم: ضرورت نبوت از دیدگاه مسیحیت
۹۲	۱. کشف سرّ الهی
۹۳	۲. ارائه مقیاس معتبر
۹۴	۳. نجات انسان
۹۷	مبحث سوم: ختم نبوت:
۹۷	گفتار اول: خاتمیت در حوزه اسلامی
۹۸	دیدگاه شهید مطهری
۱۰۰	دیدگاه اقبال لاهوری
۱۰۴	دیدگاه دیگری در باب خاتمیت
۱۰۶	بسط تجربه نبوی
۱۰۸	گفتار دوم: تحلیل خاتمیت از دیدگاه مسیحیت:
۱۰۹	فصل پنجم: اهداف نبوت
۱۱۱	مبحث اول: اهداف نبوت از دیدگاه اسلام
۱۱۱	۱. تعلیم و تربیت:
۱۱۳	۲. اقامه قسط و عدل:
۱۱۴	۳. آزادی انسانها:
۱۱۵	۴. انداز و بشارت برای اتمام حجت:
۱۱۵	۵. رفع اختلاف:
۱۱۵	۶. دعوت به حیات و زندگی:
۱۱۷	مبحث دوم: اهداف نبوت از دیدگاه مسیحیت
۱۱۷	۱. دعوت به یکتاپرستی (خداپرستی)

۱۱۹	۲. ابلاغ امر خدا
۱۱۹	۳. انذار و بشارت
۱۲۰	۴. میزان و مقیاس معتبر:
۱۲۰	۵. دعوت به حیات طیبه:
۱۲۲	مبحث سوّم: «نجات اسلامی و مسیحی»
۱۲۳	گفتار اوّل: نجات اسلامی
۱۲۶	گفتار دوّم: «نجات مسیحی»
۱۳۴	فصل ششم: اسلام و مسیحیت تعارض یا تکامل
۱۳۶	مبحث اوّل: علت تعدد ادیان:
۱۳۹	مبحث دوّم: رابطه ادیان:
۱۴۱	بهره ادیان دیگر از حقیقت:
۱۵۰	خاتمه: نتیجه‌گیری و جمع‌بندی نهائی
۱۵۳	منابع و مأخذ

پیشگفتار

اندیشه گفتگوی تمدنها در آغاز هزاره سوم میلادی از سوی کشوری که به عنوان تروریست، معرفی می شد جهان را به ندای تازه ای دعوت کرد، هم ندا جالب بود و هم منادی تازگی داشت، جالبی ندا در این بود که انسان خسته از جنگ و خونریزی و کشمکش های سیاسی و اجتماعی و سرخورده از خود و طبیعت را که گام را فراتر نهاده بود و اینک جنگ تمدنها را تئوریزه می کرد و به اختلاف و تضاد نقش اساسی داده و آن را نهادینه می نمود دعوت می کرد که در ورای این جهنم دست ساخته بشری که لهیب سوزان آن دامن همه را فرا گرفته بود، راه دیگری وجود دارد و سرنوشت محتوم جامعه بشری، این خلیفه خدا و موجود برین جهان، جنگ و تنازع نیست و می توان از آن در حالی که سرد و خاموش باشد به بهشت تفاهم و همزیستی رسید و اینکه همه جهانیان به اتفاق آراء این نوید را پذیرفتند شاهد صدقی بر جالبی و تازگی پیام است انسان هزاره سوم به این بلوغ رسیده که از راه گفتگو و تفاهم، زندگی خود را به سامان برساند و منادی نیز اهمیت داشت، ایران بعد از انقلاب اسلامی در انظار جهانیان ولو به ناحق به عنوان یک چهره تروریست معرفی شده و جای گرفته بود، این، وهن بزرگی برای انقلابی که به نام دین حاکم شده بود به شمار می آمد. آن هم دینی که مدافع صلح و مسالمت است.

ابتکار عمل ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران، قابل تقدیر و تشکر است که با این اقدام سنجیده و حساب شده جوهره با فرهنگ «مردم ایران» و «ماهیت و سیمای زیبای اسلام» را توأمان به جهان امروز معرفی نمود که اسلام دین گفتگو و منطق، و ایران و انقلاب آن با تکیه بر مواریت فرهنگی و دینی خود، آماده گفتگو با ادیان و تمدنهای جهان است که بشر آینده را از طریق گفتگو به مسالمت دعوت نماید به معنویت و روحانیت فرا بخواند و جهنم سوزان هزاره گذشته را برای انسان امروز برد و سلام بنماید.

گفتگوی تمدنها عرصه ها و ساحت های متنوع و متعددی دارد که تمدن از آن ها شکل می گیرد و لازم است در همه زمینه ها اصحاب فکر و فرهیختگان به گفتگو پردازند.

در این میان نقش بنیادین دین در ساخت «تمدن» مغفول و مجهول نیست و شاید بتوان

گفت زیربنای هر تمدنی را دین و عقیده آن مردم تشکیل داده است لذا گفتگوی بین الادیانی، گفتگو در زیر ساخت‌های تمدنهاست و به سامان رسیدن آن، کار را در بقیه ساحت‌ها به سامان می‌رساند.

اینجانب که مشغول گذراندن ترم آخر تحصیلی خود در گرایش فلسفه و کلام بودم آنگاه که این طرح زیبا و «پذیرش جمعی» آن را دیدم به فکر افتادم که پایان نامه تحصیلی خودم را در این عرصه بنگارم که با پیشنهاد موضوع و تصویب آن عزمم جزم شد و مطالعاتم را شروع نمودم و اما اینکه چرا در عرصه اندیشه‌های کلامی و دینی، موضوع «نبوت» را برای تطبیق برگزیدم بخاطر این بود که گرچه هر دین و حیانی حداقل از دو اصل دیگر خدا و معاد نیز بهره‌مندند اما نبوت نقش کلیدی و ممتازی در همه ادیان دارد و اساساً عقیده به آن دوی دیگر، مرهون و وامدار نبوت است یعنی نگاه و شناخت پیروان ادیان به آن دو موضوع نیز از منظر نبوت و پیامبران است. اینکه خدا چگونه هست؟ یا معاد چگونه رخ خواهد داد؟ در نبوت و پیام پیامبران جواب می‌گیرند لذا بررسی تطبیقی نبوت در میان ادیان الهی، اهمیت ویژه‌ای می‌یابد و در میان ادیان آسمانی و وحیانی، تکیه کلام بر روی اسلام و مسیحیت به عنوان دو دین زنده و پر طرفدار در جهان قرار گرفته گرچه تطبیق با بقیه ادیان نیز قطعاً مثمر ثمر خواهد بود البته باید گفت این مختصر گنجایش طرح همه مسائل در این زمینه را نداشته و به برخی از مسائل کلی در این باب نگریسته و آن هم خالی از خلل نمی‌باشد لذا مسائل و مباحث دیگری نیز هست که جای بحث و تطبیق دارد که نیازمند فرصت و توفیق مجددی است که طرح شوند این کار فقط گامی کوچک در این مسیر طولانی است.

امید که فتح بابی شده باشد تا بهتران این مسیر را پیمایند که ان شاء الله بهتر خواهند پیمود و شکر و سپاسم را نصیب آن قرار می‌دهم که با دیده نقد در این مختصر بنگرد و اشتباهات و خلل را تذکر دهد که به دیده منت و سپاس می‌پذیرم و در رفع آن می‌کوشم. امید که این تلاش ناچیز در کنار تلاشهای فکری گسترده‌ای که در این راستا انجام گرفته مقبول طبع فرهیختگان جامعه و مرضی خدای تعالی قرار گیرد.

بخش اول:

گفتگوی بین ادیان

و

مطالعات تطبیقی

فصل اول:

گفتگوی ادیان